

Paweł Szuppe

Bizantyzm niemiecki według historiozofii Feliksa Konecznego

Studia Sandomierskie : teologia, filozofia, historia 20/2, 209-216

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KOMUNIKATY

PAWEŁ SZUPPE
Warszawa

Studia Sandomierskie
20 (2013), nr 2

BIZANTYNIZM NIEMIECKI WEDŁUG HISTORIOZOFII FELIKSA KONECZNEGO

W ścisłym znaczeniu bizantyzm to objawy służalstwa i bezmyślnego formalizmu, którymi odznaczał się stosunek Kościoła do państwa w cesarstwie wschodnio-rzymskim oraz państwach wprowadzających tzw. kościoły narodowe, zgodnie z zasadą protestantyzmu: *cuius regio, illius religio* (czyja władza, tego religia). Kościół stał się instytucją państwową, zależną od panującego. Państwo dawało mu przywileje, zmuszając poddanych, by należeli do niego i prześladując innowierców. Urzędy rozstrzygały sprawy kościelne, a nawet kwestie dogmatyczne. Sprzymierzenie tronu z ołtarzem doprowadziło do ceremonialności, poddania się wyszukanej etykietce oraz sztywnego ustroju hierarchii państwowej. Bizantyzmem określa się też każdy objaw martwoty, pedanterii, bezmyślnej czci dla przeżytych form¹.

Feliks Koneczny (1862-1949) jest przedstawicielem historiozofii, ukazującym dzieje historycznych cywilizacji we wzajemnych relacjach. Według jego definicji cywilizacja to „metoda ustroju życia zbiorowego”², której istnienie warunkują społeczności pielęgnujące i kultywujące określone wzorce zachowań. Powstała na podłożu pewnej kultury, a rozszerzając się wydawała rozmaite odmiany, ale związane pokrewieństwem duchowym oraz wspólnotą interesów³.

¹ *Bizantyzm*, w: S. Piekarski, *Prawdy i herezje. Encyklopedia wierzeń wszystkich ludów i czasów*, Warszawa 1930, s. 41; *Bizantyzm*, w: S. Olgebranda *Encyklopedia Powszechna*, t. 2, Warszawa 1898, s. 486; *Bizantyzm*, w: N. Lemaître, M.T. Quinson, V. Sot, *Słownik kultury chrześcijańskiej*, Warszawa 1997, s. 41; *Bizantyzm*, w: *Ilustrowana Encyklopedia Powszechna A-M*, red. M.J. Wachtl, wyd. 2, Warszawa 1937, s. 68.

² F. Koneczny, *O ład w historii. Z dodatkami o twórczości i wpływie Konecznego*, Warszawa 1999, s. 12; F. Koneczny, *Cywilizacja bizantyńska*, wyd. 2, Londyn 1985, s. 8; F. Koneczny, *Prawa dziejowe oraz dodatek Bizantyzm niemiecki*, Londyn 1982, s. 22; F. Koneczny, *Protestantyzm w życiu zbiorowym*, Gliwice 1998, s. 1.

³ F. Koneczny, *Prawa...*, s. 24.

Tematyka cywilizacji mieści się w kulturowo-antropologicznej problematyce wartości. Charakterystyczne dla niej założenie o istnieniu wspólnego dla członków określonej zbiorowości społecznej systemu wartości wiąże się z upatrywaniem jego źródeł w kulturze danej społeczności. Według antropologicznego i etnologicznego punktu widzenia cywilizacja to forma kulturowa ściśle zespolona z określoną, zintegrowaną społecznie grupą o cechach wspólnotowych. Stanowi płaszczyznę nadrzędnych, kierowniczych idei, wzorców kulturowych i modeli postępowania. Jako konfiguracja harmonijnych komponentów wyraża etos życia zbiorowego⁴. Jest zespołem zwyczajów i obyczajów, elementem określonego ładu społecznego współżycia i współdziałania. Kojarzenie pojęcia cywilizacji z szeroko rozumianą obyczajowością, obejmującą obok zwyczaju także system prawa, instytucje, formy życia oraz wszystko, co dotyczy kształtowania relacji międzyludzkich, prowadzi do wniosku, że mamy do czynienia z kategorią społeczną, wyodrębnioną we wszystkich klasyfikacjach zjawisk kulturowych⁵.

W koncepcji F. Konecznego cywilizacja jest sumą komponentów, które pewnej grupie ludzkości są wspólne, a zarazem odróżniają ją od innych. To metoda ustroju życia zbiorowego, naczelnny układ kulturowy i właściwy podmiot dziejów. W definicji tej mieści się całość istnienia wspólnotowego (etyka, nauka, sztuka, prawodawstwo, ekonomia, szkolnictwo, komunikacja)⁶.

F. Koneczny twierdzi, że cywilizacja w zasadniczej istocie jest niezmienna, pozostaje ustaloną i określoną „metodą” organizacji życia zbiorowego. Rozpatruje cywilizację jako historycznie uformowany, partykularny układ, obejmujący część kultury zespoloną w organiczną całość, dzięki opartej na zasadzie współmierności, harmonii poszczególnych składników i charakteryzujący się przewagą pewnych komponentów (idee, ideały). Tym sposobem powstaje względnie jednolity, integralny model życia wspólnotowego, oparty na określonych wzorcach wartości i normach działań społecznych oraz kształtujący indywidualne i zbiorowe zachowania ludzi⁷.

W historiozofii F. Konecznego stosunkowo dużo miejsca – oprócz cywilizacji łacińskiej – zajmuje cywilizacja bizantyńska, ze szczególną odmianą bizantyzmu niemieckiego. Cywilizacja ta nie stanowi jednolitego tworu, ale wielowiekowy zrost historyczny i państwowy. Jej źródła należy poszukiwać w orientalizmie hellenistycznym⁸. Rysem znamionym cywilizacji bizantyńskiej, której wiele pierwiastków wywodzi się ze spuścizny przedchrześcijańskiej cywilizacji Bliskiego Wschodu, a której wpływ widać w wielu społecznościach Europy, zwłaszcza w narodzie niemieckim, jest podwójna moralność, czyli rozdział między życiem osobistym a wspólnotowym. Cywilizacja ta nakazuje postępować w życiu prywatnym według zasad moralności chrześcijańskiej, natomiast nie uznaje etyki w poli-

⁴ Z. Pucek, *Pluralizm cywilizacyjny jako perspektywa myśli socjologicznej (Na przykładzie poglądów F. Konecznego i F. Znanieckiego)*, Kraków 1990, s. 5-6.

⁵ Tamże, s. 17-19.

⁶ F. Koneczny, *O wielości cywilizacji*, Kraków 1996, s. 154.

⁷ Z. Pucek, dz. cyt., s. 62, 66.

⁸ F. Koneczny, *Cywilizacja...*, s. 18, 61.

tyce i działalności kraju⁹. Stąd pochodzi nieograniczona władza sprawujących rządy oraz ideał państwa totalnego, czego skutkiem przemoc, przymus, supremacja sił fizycznych nad duchowymi, amoralność, zniewolenie, serwilizm (postawa uniżoności, służalstwo, płaszczenie się), monizm prawny, standaryzacja, jednostajność, stagnacja, aprioryzm, zanik możliwości rozwoju społeczeństwa, personalizmu, gromadność, mechanizm, cesaropapizm (podporządkowanie Kościoła państwu, duchowości materializmowi), etatyzm, degeneracja życia kulturalnego, biurokracyzm, totalitaryzm¹⁰.

Na przestrzeni wieków rozprzestrzenienie bizantynizmu jest tak wielkie, że wydaje on kilka kultur w różnych okresach historii. W IV-VI w. bizantynizuje się cała Europa zachodnia. Powtórna fala bizantyńskiej ekspansji przypada na X w. Wśród państw europejskich tylko Niemcy ulegają potężnemu wpływowi bizantynizmu, do tego stopnia, że powstaje osobna jego gałąź, kultura bizantyńsko-niemiecka czy też niemiecki rodzaj bizantynizmu¹¹.

F. Koneczny ukazuje w dziejach punkty, przykłady, epoki, które sygnalizują przyjęcie zasad bizantyńskich przez naród niemiecki. Bizantynizm nie pokonuje jednak cywilizacji łacińskiej w Niemczech, ale współlistnieje z nią. Można powiedzieć, że życie prywatne Niemców pozostaje zachodnie i nie odróżnia się od egzystencji innych narodów cywilizacji łacińskiej. Natomiast ich życie publiczne jest skonstruowane w stylu bizantyńskim¹². Panowanie Ottona I (912-973; książę Saksonii [936-961], król niemiecki [od 936], cesarz Świętego Cesarstwa Rzymskiego [962-973]) rozpoczyna się od urzędzenia dworu na sposób bizantyński, a kończy małżeństwem jego syna z cesarżową bizantyńską Teofano (Teofania; zm. 991), która stanowi ważny przełom w dziejach Niemiec i całego świata. Będąc żoną Ottona II (955-983; król niemiecki [od 961], cesarz Świętego Cesarstwa Rzymskiego [od 967], samodzielny władca [od 973]), a później nadzorując sprawy państwowe nieletniego Ottona III (980-1002; król niemiecki i cesarz Świętego Cesarstwa Rzymskiego [od 983])¹³, posiada znaczne wpływy polityczne. Wprowadza na Zachodzie przepych z ceremoniałem bizantyńskim. Otoczona gronem uczonych bi-

⁹ Tamże, s. 14.

¹⁰ F. Koneczny, *O ład...*, s. 24, 33, 55, 87-90, 117-122, 129, 137; F. Koneczny, *O wielości...*, s. 140, 262, 269, 293, 298-300, 309; F. Koneczny, *Cywilizacja...*, s. 18-19, 221, 264, 295; F. Koneczny, *Cywilizacja bizantyńska* (III), *Myśl Narodowa* 17 (1937), nr 15, s. 231; F. Koneczny, *Bizantynizm niemiecki*, *Przegląd Powszechny* 176 (1927), nr 526, s. 23-26; F. Koneczny, *Prawa...*, s. 37, 41, 81, 101, 348-349; por. F. Koneczny, *Różne typy cywilizacji*, w: *Kultura i cywilizacja. Praca zbiorowa*, Lublin 1937, s. 133-135; F. Koneczny, *Państwo a metody życia zbiorowego*, *Myśl Narodowa* 10 (1930), nr 39, s. 606; F. Koneczny, *Rasa a cywilizacja*, *Tęcza* 3 (1929), z. 33, s. 3.

¹¹ F. Koneczny, *Bizantynizm niemiecki*, PP 176 (1927), nr 526, s. 30-32; por. F. Koneczny, *O wielości...*, s. 269; F. Koneczny, *Cywilizacja bizantyńska* (IV), MN 17 (1937), nr 17, s. 259; F. Koneczny, *Prawa...*, s. 352; Z. Pucek, dz. cyt., s. 138.

¹² F. Koneczny, *O ład...*, s. 95.

¹³ Faktycznie sprawuje rządy w imieniu syna (lata 983-991), a po jej śmierci regencję przejmuje babka Ottona III Adelajda, sprawując ją do osiągnięcia przez króla pełnoletności (994); *Britannica. Edycja Polska*, t. 30, Poznań 2002, s. 379-380.

zantińskich tworzy nowe środowisko kulturowe i polityczne. Odtąd dzieje Niemiec stają się areną ścierania pojęć bizantyńskich z łacińskimi (dualizm cywilizacyjny)¹⁴.

W historii Niemiec wyraźnie zarysowuje się słabość „Świętego Cesarstwa Rzymskiego Nacji Niemieckiej”, a także częste okresy bierności kulturalnej w życiu tego narodu, cywilizowanego na dwa sposoby. Stąd nieustanna walka dwóch prądów, osłabiająca społeczeństwo, póki jeden z nich nie weźmie przewagi nad drugim. Wpływy bizantyńskie działają w Niemczech tak mocno, że następuje wypaczenie idei cesarstwa zachodniego. Następcy Ottonów mianują i znoszą papieży, a w kraju biskupi stają się lennikami, wskutek wprowadzenia tzw. inwestytury świeckiej¹⁵.

W XVI w. Niemcy ogarnia rewolucja religijna, reformacja, u podstaw której znajduje się protestantyzm. Ruch ten opanowują księżęta, którym w zamian za protekcję przeciw Kościołowi przyznaje protestantyzm wielkie przywileje. Przewaga czynnika materialnego nad duchowym urasta w świecie protestanckim do tego stopnia, że powstają kościoły narodowe (*Landeskirchen*) pod przewodnictwem biskupa narodowego (*Landesfürst*). Prąd ten rozwija się przez zjazdy pastorów i wojny, przyznając panującemu prawo wydalania ze swego terytorium tych, którzy są innego wyznania niż książę. Władza państwowa decyduje o religii mieszkańców, według zasady *cuius regio, illius religio*, której skutki można dostrzec podczas wojny trzydziestoletniej. Tym sposobem religia znajduje się w rękach panującego, stając się służebnicą (niewolnicą) państwa¹⁶.

Całe życie kulturalne Niemiec opiera się na bizantyńskim ustroju społecznym. Obóz protestancki przenika obojętność religijna, synkretyzm (dowolna interpretacja tez religijnych) oraz pietyzm (etyka bez dogmatyki [lata 1780-1790]). Protestantyzm jest zależny od państwa, stanowiąc zorganizowany czynnik życia zbiorowego¹⁷. Jego następstwami w historii narodu niemieckiego są: przyznanie niezawisłości politycznej stanom Rzeszy i związane z tym prawo prowadzenia polityki zagranicznej bez oglądania się na cesarstwo; nadanie rządów władzy nad sumieniami obywateli; wzmocnienie bizantynizmu; mechanizacja społeczeństwa; zwol-

¹⁴ F. Koneczny, *Bizantyzm niemiecki*, PP 176 (1927), nr 526, s. 32-33; F. Koneczny, *Prawa...*, s. 353; F. Koneczny, *Dwoistość Niemiec*, MN 10 (1930), nr 53, s. 799-800; F. Koneczny, *Cywilizacja bizantyńska (IV)*, MN 17 (1937), nr 17, s. 259.

¹⁵ F. Koneczny, *Bizantyzm niemiecki*, PP 176 (1927), nr 526, s. 34; F. Koneczny, *Cywilizacja bizantyńska (IV)*, MN 17 (1937), nr 17, s. 259; F. Koneczny, *Dwoistość Niemiec*, MN 10 (1930), nr 53, s. 800; F. Koneczny, *Prawa...*, s. 178, 354; por. F. Koneczny, *O ład...*, s. 96.

¹⁶ F. Koneczny, *Bizantyzm niemiecki*, PP 176 (1927), nr 526, s. 36; F. Koneczny, *Prawa...*, s. 42, 62, 81-82, 355; F. Koneczny, *Dwoistość Niemiec*, MN 10 (1930), nr 53, s. 800; por. F. Koneczny, *Cywilizacja bizantyńska (IV)*, MN 17 (1937), nr 17, s. 260; F. Koneczny, *Cywilizacja...*, s. 306, 329; F. Koneczny, *O wielości...*, s. 263; F. Koneczny, *Protestantyzm...*, s. 22, 28.

¹⁷ F. Koneczny, *Protestantyzm...*, s. 45; por. F. Koneczny, *Cywilizacja...*, s. 329, 339.

nienie państwa od moralności; wprowadzenie absolutyzmu i wszechwładza państwa; powstanie etyki „autonomicznej”, czyli areligijnej; indyferentyzm religijny; neopoganizm¹⁸.

Wskutek długiej dominacji bizantynizmu Niemcy tracą zrozumienie nurtów prowadzących ku różnicowaniu. Zaczyna pojawiać się silny prąd centralizacyjny, zmierzający do jedności politycznej przez ujednostajnienie krajów niemieckich. Na czele tego kierunku stają Prusy. Uniwersalizm niemiecki to bezwzględne zapanowanie pruskiego stylu we wszystkich dziedzinach życia. Celem patriotyzmu niemieckiego staje się uczynienie z Niemiec rozszerzonego państwa pruskiego, opartego na przemocy, rabunku, ustawicznym deptaniu praw boskich i ludzkich¹⁹. Księstwo pruskie, jako spadkobierca, wysławia i odwołuje się do Krzyżaków (Zakon Rycerzy Najświętszej Maryi Panny), wykorzystujących religię dla celów politycznych i stanowiących w drugiej połowie XV w. fundament bizantynizmu niemieckiego²⁰. Prusy są arcydziełem bizantynizmu. Nie istnieje tu wolność indywidualna, osobista, a całość życia społecznego funkcjonuje na podstawie zezwolenia i upoważnienia od państwa. Prusom zawdzięcza Europa powszechną służbę wojskową i militaryzm²¹. Największym geniuszem cywilizacji bizantyńskiej w Niemczech oraz zwolennikiem hegemonii pruskiej nad Europą jest Otto von Bismarck (1815-1898), który zręcznie kierując losami monarchii habsburskiej, przyznaje prusactwu wielką wartość cywilizacyjną, stawiając je za wzór²². To on głosi, że siła ma pierwszeństwo przed prawem. Uznaje podwójną moralność, inną dla życia publicznego, odmienną dla prywatnego. Jego rządy (*Kulturkampf*) stanowią szczyt bizantynizmu, a pruska statolatria i antykatolicyzm stają się warunkiem niemieckości²³.

Duże znaczenie w podtrzymywaniu oraz propagowaniu bizantynizmu niemieckiego ma filozofia idealistyczna XVIII i XIX w. Wśród jej przedstawicieli należy wymienić I. Kanta (1724-1804), J.G. Fichte (1762-1814), G.F.W. Hegla (1770-1831), F.E.D. Schleiermachera (1768-1834), A. Schopenhauera (1788-1860), którzy w swoich dziełach wysławiają niemieckość (elementy świadomości narodowej są wprowadzeniem cywilizacji łacińskiej w bizantyńską)²⁴, jako wzór do naślado-

¹⁸ F. Koneczny, *Protestantyzm...*, s. 49; por. F. Koneczny, *Prawa...*, s. 178-180.

¹⁹ F. Koneczny, *Bizantynizm niemiecki*, PP 176 (1927), nr 526, s. 37-38; F. Koneczny, *Prawa...*, s. 356, 358; F. Koneczny, *Dwoistość Niemiec*, MN 10 (1930), nr 53, s. 800.

²⁰ F. Koneczny, *Prawa...*, s. 207, 211; F. Koneczny, *Bizantynizm niemiecki*, PP 176 (1927), nr 526, s. 38-39; F. Koneczny, *Cywilizacja...*, s. 262, 271; F. Koneczny, *O ład...*, s. 96.

²¹ F. Koneczny, *Bizantynizm niemiecki*, PP 176 (1927), nr 526, s. 39, 43-44; F. Koneczny, *Prawa...*, s. 359-360; por. F. Koneczny, *Dwoistość Niemiec*, MN 10 (1930), nr 53, s. 800; F. Koneczny, *Cywilizacja bizantyńska* (IV), MN 17 (1937), nr 17, s. 260.

²² F. Koneczny, *Prawa...*, s. 226-227, 363-364; por. F. Koneczny, *Cywilizacja...*, s. 17.

²³ F. Koneczny, *Cywilizacja...*, s. 364, 378-379.

²⁴ F. Koneczny, *Prawa...*, s. 207.

wania, ubóstwiają państwo (Prusy), które może wkraczać we wszelką dziedzinę ludzkiego życia oraz władcę, będącego wyrazicielem woli narodu, przypisując im misję dziejową wobec świata²⁵.

Pod koniec XIX w. kultura bizantyńsko-niemiecka zaczyna upadać. Następuje rozkład protestantyzmu, a prusactwo przekształca się w nazizm, który przejmuje z cywilizacji żydowskiej całą ideologię i dostosowuje ją do roszczeń niemieckich²⁶. W ten sposób powstaje twór, zwany bizantyzmem hitlerowskim, na czele którego staje Adolf Hitler (1889-1945). Ta skrajna forma bizantyzmu jest zlepkiem wypaczonych komponentów różnych cywilizacji: łacińskiej (narodowość), bizantyńskiej (aprioryzm, statolatRIA, antropolatRIA, monizm prawny [kontrola prawa prywatnego przez państwo, Kościół państwowy, ujednostajnienie, gromadność, zastój, zwyrodnienie życia duchowego, amoralność, biurokracja, serwilizm, totalitaryzm]²⁷, turańskiej (organizacja społeczeństwa w przymus militarny)²⁸ i żydowskiej (idea mesjanizmu)²⁹. W bizantyzmie nazistowskim ważne miejsce zajmuje szowinizm, nacjonalizm, rasizm, antysemityzm, okultyzm, mistycyzm wschodnie, neopoganizm, krytyka ortodoksyjnego chrześcijaństwa (zastąpienie chrześcijaństwem niemieckim czy też chrześcijaństwem pozytywnym, bezkonfesyjnym), subiektywizm i irracjonalizm. Hitleryzm jest dokończeniem pruskiego zwycięstwa nad duszą niemiecką³⁰.

Cała historia Niemiec to nieustanne ścieranie się różnych komponentów cywilizacyjnych. Reprezentantami cywilizacji bizantyńskiej w tym państwie są: niemieckie dynastie carskie (do połowy XIII w.), Zakon Krzyżacki, a po nim Prusy³¹. Cywilizacja ta staje w Niemczech na poziomie znacznie wyższym niż za najlepszych czasów w samym Bizancjum³². Do czasów współczesnych jest ona żywa, aktywna, pełna ekspansji i propagandy³³. Tajemnica jej sukcesu leży w sile oddziaływania na życie społeczne oraz zdolności ekspansji i znajdowania sobie nowych obszarów wpływu³⁴. Niemiec ma podwójną osobowość, a co za tym idzie także moralność. Prywatnie, indywidualnie jest kimś innym niż publicznie, tzn. spokojny staje się agresywnym, solidny – zbrodniarzem, sympatyczny – brutalnym, ponieważ przechodzi z cywilizacji łacińskiej do bizantyńskiej metody ustroju życia zbiorowego³⁵.

²⁵ Por. F. Koneczny, *Cywilizacja...*, s. 354-355, 358-359; F. Koneczny, *Dwoistość Niemiec*, MN 10 (1930), nr 53, s. 260; F. Koneczny, *Prawa...*, s. 358.

²⁶ F. Koneczny, *Prawa...*, s. 208.

²⁷ F. Koneczny, *O ład...*, s. 88-90, 117-122; F. Koneczny, *O wielości...*, s. 309.

²⁸ F. Koneczny, *Prawa...*, s. 350.

²⁹ Por. F. Koneczny, *Cywilizacja...*, s. 394, 396.

³⁰ Por. tamże, s. 367, 371-374, 379, 386-387, 394-400; P. Szuppe, *Nazistowski mistycyzm w polskojęzycznej literaturze przedmiotu*, Warszawa 2005, s. 9, 104.

³¹ F. Koneczny, *Prawa...*, s. 328.

³² Tamże, s. 359; F. Koneczny, *Bizantyzm niemiecki*, PP 176 (1927), nr 526, s. 43.

³³ F. Koneczny, *Prawa...*, s. 351.

³⁴ Z. Pucek, dz. cyt., s. 142.

³⁵ F. Koneczny, *Bizantyzm niemiecki*, PP 176 (1927), nr 526, s. 44; F. Koneczny, *Prawa...*, s. 360.

F. Koneczny określa cywilizację bizantyńską jako rezultat dziejowego kompromisu wątków greckich, rzymskich i orientalnych. Według niego cywilizacja to izolowany system historyczny o niezależnym pochodzeniu, odrębny w punkcie genezy, trwania i rozwoju, stanowiący niezbędny układ odniesienia, który warunkuje zrozumienie własnego społeczeństwa i innych ludzi³⁶.

Streszczenie

Artykuł przedstawia niezwykle złożone zjawisko bizantynizmu niemieckiego rozpatrywanego z punktu widzenia historiozofii Feliksa Konecznego. Bizantynizm to sprzymierzenie tronu z ołtarzem, co w konsekwencji prowadzi do ceremonialności, poddania się wyszukanej etykietce oraz sztywnego ustroju hierarchii państwowej. Stanowi objaw martwoty, pedanterii, bezmyślnej czci dla przeżytych form. Tego rodzaju fenomen szczególnie dobrze widać na przykładzie historii Niemiec.

F. Koneczny ukazuje w dziejach punkty, przykłady, epoki, które sygnalizują przyjęcie zasad bizantyńskich przez naród niemiecki. Panowanie Ottona I, małżeństwo jego syna z cesarzową bizantyńską Teofano (Teofanią), historia Zakonu Krzyżackiego, rewolucja religijna (reformacja – XVI w.), wpływ protestantyzmu na społeczeństwo, dominacja pruskiego stylu życia (statolatria, antykatolicyzm), filozofia idealistyczna XVIII i XIX w. (I. Kant, J.G. Fichte, G.F.W. Hegel, F.E.D. Schleiermacher, A. Schopenhauer) są najważniejszymi komponentami bizantynizmu niemieckiego. Pod koniec XIX w. następuje rozkład protestantyzmu, a prusactwo przekształca się w nazizm, czego efektem jest bizantynizm hitlerowski. Jego podstawowymi elementami stają się: szowinizm, nacjonalizm, rasizm, antysemityzm, okultyzm, mistycyzm wschodnie, neopoganizm, krytyka ortodoksyjnego chrześcijaństwa. Hitleryzm to dokończenie pruskiego zwycięstwa nad duszą niemiecką.

F. Koneczny twierdzi, że cywilizacja bizantyńska w Niemczech jest wciąż żywa, aktywna, pełna ekspansji i propagandy. Tajemnica jej sukcesu leży w sile oddziaływania na życie społeczne oraz zdolności ekspansji i znajdowania sobie nowych obszarów wpływu. Wpływ bizantynizmu wyraźnie zaznacza się w podwójnej osobowości i moralności Niemców. Prywatnie, indywidualnie są inni niż publicznie, tzn. spokojni stają się agresywnymi, solidni – zbrodniarzami, sympatyczni – brutalnymi.

German Byzantinism in Feliks Koneczny's historiosophy

Summary

The article presents an extremely complex phenomenon of German Byzantinism as seen in the historiosophy of Feliks Koneczny. The term Byzantinism refers to the alliance of the throne with the altar, which in consequence leads to ceremoniality, complying with sophisticated rules of etiquette, and a rigid structure of a national hierarchy. It constitutes a manifestation of lifelessness, pedantry, mindless reverence for outdated forms. A good example of this kind of phenomenon can be seen in the history of Germany.

³⁶ Z. Pucek, dz. cyt., s. 168.

F. Koneczny enumerates examples, points and periods in the history of mankind that indicate the appropriation of Byzantine principles by the German nation. The reign of Otto I, the marriage of his son to a Byzantine empress Theophanu (Theophania), the history of the Order of Teutonic Knights, religious revolution (Reformation – 16th century), the influence of Protestantism on society, the dominance of a Prussian lifestyle (statolatry, anti-Catholicism), idealistic philosophy of 18th and 19th century (I. Kant, J.G. Fichte, G.F.W. Hegel, F.E.D. Schleiermacher, A. Schopenhauer) are the most important components of German Byzantinism. At the end 19th c. Protestantism began to disintegrate and the Prussians are transformed into Nazis, which results in Nazi Byzantinism. Chauvinism, nationalism, racism, anti-Semitism, occultism, Eastern mysticisms, Neopaganism, and criticism of the orthodox Christianity constitute its fundamental elements. Nazism concludes the Prussian victory over the German soul.

F. Koneczny claims that Byzantine civilization in Germany is still alive, active, and characterized by expansion and propaganda. The secret of its success lies in the impact it has on social life, and its ability to expand and find new areas of influence. The influence of Byzantinism can be clearly seen in the double personality and morality the Germans exhibit. Individually and in private they are different than in public, that is the calm ones become aggressive, those reliable – become criminals, the nice ones – brutal.